

NATUURHISTORISCH
MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofredactie: P. H. Schmitz S.J., Ignatius College Valkenburg (L.) Telef. 35. **Mederedacteurs: te Maastricht: Jos. Cremers,** Hertogsingel 10; **J. Pagnier,** Alex. Battalaan; **G. H. Waage,** Prof. Roerschr. 4; **de Beek (L): F. J. H. M. Eyck.** **Drukkerij v.h. Cl. Goffin,** Nieuwstr. 9, Maastricht. Tel. 45.

Verschijnt **Vrijdags** voor den eersten Woensdag der maand en wordt den Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 3.60 per jaar, afzonderlijke nummers 30 cent. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche vergadering. — Nieuwe leden. — Zomervergadering te Heerlen. — P. Hens, Avifauna van Limburg (vervolg). — J. C., *Limenitis Populi* L. (Nijmeegsche Kapel), *Ambrosia trifida* L. (Driedeelige Ambrosia), *Asperula arvensis* L. (akkerruwkruid). — Errata in het juni-nummer.

Maandelijksche Vergadering
op WOENSDAG 2 SEPT.
in het Natuurhistorisch Museum,
precies om 6 uur.

NIEUWE LEDEN.

Rijks Geologisch Mineralogisch Museum te
Leiden, Garenmarkt; Jacq. Lambrechts, Pro-
fessor, Heerlen.

**ZOMERVERGADERING TE HEERLEN,
IN 'T LOKAAL DER „SOCIETEIT HEER-
LEN”, OP 18 JULI 1925.**

Aanwezig waren 'n dertigtal leden en belangstellenden.

De Voorzitter spreekt 'n woord van welkom en wijst er op, dat 't Bestuur van 't Natuurhist. Genootschap in Limburg een Zomervergadering wilde houden in Heerlen, omdat de Vereeniging juist in Heerlen zoovele leden telt; hij brengt aan de „Sociëteit Heerlen" dank voor het feit dat de bijeenkomst in haar lokaal mocht plaats hebben.

Hierna leest hij 't Verslag voor van den
Secretaris van 't Natuurhist. Gen. in Limburg,
luidend als volgt:

**Verslag van den Secretaris van 't Natuurhist.
Genootschap in Limburg.**

Geachte Vergadering.

Tot mijn groote spijt kon deze vergadering niet een week eerder gehouden worden en daardoor verviel voor mij de mogelijkheid op 't oogenblik aanwezig te zijn. Wanneer ik dan als secretaris een blik wend naar 't jaar dat

achter ons ligt, dan kan mij dat niet anders dan tot vreugde stemmen. Wat toch is aangenamer voor een secretaris dan steeds weer zijn ledenlijst te moeten aanvullen en dat niet met één te gelijk, maar met 3 met 5 ja met tientallen nieuwe leden. Ledenverlies hadden we niet te boeken.

Behalve de gewone correspondentie en 't opmaken der verslagen van onze gezellige maandvergaderingen (die, tusschen 2 haakjes, steeds in lengte toenemen) gaf 't bezoek van de Ned. Nat. Hist. Vereeniging met Pinksteren en de St. Pietersbergkwesie mij veel werk. Aangenaam voor ons Genootschap is 't zeker te mogen weten, dat door ons toedoen veel is bijgedragen tot 't welslagen van bedoelde excursie. Aangenaam zijn die dagen ook voor ons verloop, kennismaking met andere natuurliefhebbers is gemaakt. Ik hoop van gansch harte elk jaar een drukke correspondentie te mogen voeren met één onzer zustervereeningen, om haar te toonen dat ons Genootschap steeds bereid is al 't zijne te doen om onze Limburgsche natuurschatten te toonen. Onze Limburgsche natuurschatten, ja zoo kom ik op wat ons de laatste maanden 't meest heeft bezig gehouden, onze Pietersberg. 't Genootschap heeft hier op de bres gestaan om te verdedigen dezen natuurschat. Of 't geholpen heeft? Nog steeds is geen beslissing genomen. Maar dit stemt ons al tot vreugde. Een hernieuwd onderzoek van B. en W. is begonnen, de regeering heeft laten vragen of werkelijk de afgraving grootere afmetingen heeft aangenomen, dan van zekere zijde werd beweerd. Eén persoon nauw met deze zaak betrokken, is naar den Haag ontboden. Zie dat alles stemt tot vreugde. Mocht onze St. Pietersberg vallen, wel niemand kan ons Genootschap iets verwijten. De groote bladen hebben 't heele publiek op de hoogte gehouden van wat ons Genootschap deed. Alle groote lichamen

werden aangeschreven en hebben ons meestal gesteund door op ons verzoek B. en W. en de raadsleden aan te schrijven. Een petitionnement door ons op touw gezet had een prachtig resultaat. Honderden handteekeningen konden wij aanbieden aan heeren leden van den Gemeenteraad. Wij hebben onzen plicht gedaan. Mocht de St. Pietersberg er aan gaan, welaan dan kunnen onze tegenstanders niet anders zeggen dan: „Ze waren taai. Makkelijk is 't niet gegaan". Ik wil eindigen, maar niet zonder U nog eens op 't hart te drukken, zoo 't noodig is, waak voor onze natuurschatten, want wij hebben ze broodnoodig.

Danken moet ik allen, die in dit jaar mij terzijde hebben gestaan met raad en daad, in 't bijzonder U, mijnheer de President en in de tweede plaats zij, die met mij hebben gestreden voor 't behoud van onzen berg. In gedachten groet ik U allen, wensch U een gezelligen avond en een leerzame excursie. Het ga U allen goed.

De **Penningmeester** geeft een overzicht van den geldelijken toestand der Vereeniging, die bevredigend mag heeten, dank 't aantal leden (391), de Begunstigsters (N. V. Soc. des Charbonnages, Eijgelshoven, Staatsmijnen in Limburg, N. V. Mij. tot Exploit. v. Limb. Steenk., N.V. Domaniale Steenkolenmijnen, Mej. Louise Hoorn) en mede dank den Provincialen steun.

Hierna heet de Voorzitter der Sociëteit Heerlen, de heer **H. Lintjens**, het Natuurhist. Gen. welkom te Heerlen. Spreker stelt 't op hoogen prijs, dat het Gen. ook 'ns in Heerlen vergadert en hij is ervan overtuigd, dat ook de Sociëteit het op prijs zal stellen als deze bijeenkomsten vaker in haar lokaal gehouden worden.

Alsnu krijgt de heer **F. van Rummelen** 't woord, die ons een beeld schetst van Heerlen vóór en tijdens het ontstaan der steenkolen.

Beginnende met het oerstadium der aarde, de gasnevel, verklaart hij, hoe uit die geleidelijk verdichtende nevel een vaste massa onzer aarde gevormd werd.

Vervolgens leidde hij ons in 't kort door de verschillende stadia van het prae-Cambrium, Cambrium, Siluur, Devoon, om bij 't Carboon wat langer stil te staan. Hij verklaarde ons hoe uit de Onder-carbonische zee de geleidelijke verlanding plaats heeft gehad, hij schetst in detail de vorming van een kolenlaag in een verlandingsperiode. Tal van malen werd de verlanding onderbroken door verhooging van den waterstand, waardoor eene vegetatie-periode werd afgesloten.

Elke vegetatie-periode vertegenwoordigt eene dickere of dunner steenkoollaag, zooals wij die thans kennen. In ons Limburgsche steenkolenprofiel kunnen wij ongeveer 200 vegetatie-perioden onderscheiden, waarvan er $\pm$ een veertigtal zoo belangrijk waren, dat ze ons een ontginbare steenkolenlaag achterlieten.

* * *

Hierna werd even gepauseerd om **Dr. J. Beckers** gelegenheid te geven enkele natuur-

historische voorwerpen te demonstreeren. Hij laat achtereenvolgens zien een jong wespen-nest van *Vespa media* de G., een meteoriet gevonden bij Geulle en een klomp Calciet uit de mijn Emma.

* * *

Na de pauze is weer 't woord aan den heer **F. van Rummelen**, die een prachtige serie lantaarnplaatjes op het doek brengt van de afzonderlijke planten en plantencombinaties uit het steenkooltijdperk. Uit de toelichtende verklaringen, die soms met een kwinkslag gekruid waren, kregen we een beeld van het Heerlen uit die tijden.

Rector Cremers spreekt een hartelijk woord van dank en waardeering tot den heer van Rummelen.

De heer **J. Hochstenbach**, Secretaris der „Sociëteit Heerlen" spreekt er zijn leedwezen over uit, dat deze zoo mooie, instructieve vergadering niet beter bezocht was en wensch 'n volgenden keer betere opkomst.

Nadat nog dank was gebracht aan den heer Reingans, voor 't gratis afstaan der projectielantaarn, werd de goed geslaagde bijeenkomst gesloten.

* * *

Den volgenden dag hadden we de

EXCURSIE NAAR DE BRUNSSUMER HEIDE.

Circa 12.15 verzamelden zich een twintigtal deelnemers bij den ingang der Mijn Hendrik. Een vijftal verdwaalde deelnemers sloot zich later bij den hoofdtroep aan. Door de Venkolonie wandelde het gezelschap naar de heide. Bij 't begin der weginsnijding gaf dhr. **Fr. van Rummelen** een explicatie van de aldaar doorstrijkende storing „de Feldbiss". Deze storing verloopt in ongeveer Z.O. N.W. richting door het landschap even Oostelijk van het emplacement der Mijn Hendrik. Op de Westelijke schol vinden we aan en even onder de oppervlakte witte, fijne mioceene zanden met ingesloten bruinkoollagen. De Oostelijke schol wordt aan en onder de oppervlakte bedekt door plioceene zanden en grint met ingesloten kleilagen en bruinkoolhoudende kleilagen.

De Verwerpingshoogte dezer storing is in dit gebied rond 300 M. aan de oppervlakte van het steenkoolgebergte. In de steenkoollagen is het bedrag waarschijnlijk nog grooter.

Hierna werd een bezoek gebracht aan de omgeving van den uitgekoolden put der bruinkoolgroeve „Energie".

In 't voorbijgaan zagen we in de Roode Beek bij de brug, de kunstig gespannen fuikjes van *Neureclipsis bimaculata* (de spinnende kokerlarve), die door Heimans in de „Levende Natuur", XXIXe Jrg., afl. 12, van daar beschreven zijn.

De botanici van 't gezelschap exploreerden de omgeving en vonden o.a. *Narthecium ossifragum* Huds. (Beenbreek), *Sparganium ramo-*

sum Huds. (Groote Egelskop), *Eriophorum vaginatum* L. (Eenjarig wollegras), *Alyssum calycinum* L. (Schildzaad), *Epilobium angustifolium* L. en *Epil. palustris* L. (Wilgenroosje).

Bij het meer der voormalige bruinkoolgroeve zagen we de vernieuwing der Roodde Beek met haar delta en omgevende zandstuivingen, die door van Rummelen besproken werden op de vergadering van 1 Juli. (Zie vergaderingsverslag).

Vervolgens wandelde het gezelschap naar de „grintgroeve Frijs”. Hier zagen wij het mooie, witte kwartsrijke plioceengrint met kiezeloolietten, agaten en chalcedonen. Er werden enkele fossielen gevonden, o.a. een Crinoidensteel, een Rhynchonella en een Koraal.

Op den weg naar de Kleigroeve der Staatsmijnen werden nog enkele botanische plekjes bezocht, o.a. werden gevonden *Lycopodium complanatum* L., *B. Chamaecyparissus* A. Br.

(Kleine Wolfsklauw), *Potentilla Tormentilla* Neck. (Tormetil), *Genista Anglica* L. (Stekelbrem), *Erica Tetralix* L. (Dopheide), *Axdrameda polifolia* L. (Lavendelheide), *Gentiana Pneumonanthe* L. (Klokjesgentiaan), *Drosera rotundifolia* L. en *Dr. intermedia* Hayne (Zonnedauw).

Dat we rupsen zagen van *Pavonia* (Nachtpauwoog) en ook hagedissen en kikkers spreekt van zelf. We waren immers in de hei!

Verschillende deelnemers bezochten nog, zooals we zeiden, de kleigroeve der Staatsmijn, onderweg Carboonfossielen verzamelende op de „halde” der mijn Hendrik. De plioceene klei is hier in zijn volle dikte tot op het onderliggende plioceene grint ontgraven. Uit dezen klei-horizont werden door Cl. en Eleanor M. Reid de er zich in bevindende zaden beschreven. (Zie Mededeeling No. 6 der Rijksopsporing van Delfstoffen).

AVIFAUNA der Nederlandsche Provincie Limburg,

benevens eene vergelijking met die der aangrenzende gebieden, door

P. A. HENS, Valkenburg L.

Fam.: CHARADRIIDAE.

GENUS: HAEMATOPUS L. 1758.

187. *Haematopus ostralegus ostralegus* L. Scholekster. — Duitsch: Austernfischer.
Fransch: Huïtrier ostralège.

Volgens mededeeling van den Heer J. Vallen te Ottersum, broedt (o.a. in 1921) de Scholekster onder Middelaar in het Noorden der provincie, alwaar eieren der soort gevonden werden. Dit is de eenigste Limburgsche broedplaats van dezen vogel. De soort verschijnt hier overigens in zeer klein aantal in voor- en najaar op den trek langs de Maas, o.a. bij Asselt (H. Vallen) en bij Middelaar (2 October 1919. J. Vallen), alsmede 24 April 1919 te Kessel (C. Riotte).

In de Rijnprovincie eenige malen als zeldzaamheid in het najaar en in den winter waargenomen o.a. nabij onze grens in het Elmpter-

bruch (nabij de Nederlandsche gemeente Swalmen) (le Roi V. f. d. R. p. 55 en „Beiträge” p. 23).

Omtrent het voorkomen der soort in België vermeldt Dubois (N. R. d. O. p. 179): „Com-mun au printemps et en automne sur nos „côtes et près de l'Escaut à partir de Bath; „se montre parfois près de la Meuse et des „eaux des environs de Bruxelles.” Volgens mij schriftelijk verstrekte mededeeling van Ridder G. van Havre, broedt de soort aan de kust (Zwijn bij Knocke) en aan de Schelde. Op den doortrek soms aan de Maas en in de Ardennen.

GENUS: CHARADRIUS L. 1758.

188. *Charadrius morinellus* L. Morinelpluvier. — Duitsch: Mornellregenpfeifer.
Fransch: Pluvier guignard.

Omtrent het voorkomen van deze Pluvier-soort in Limburg is zeer weinig bekend. Zij schijnt in het najaar slechts in zeer gering aantal door onze provincie te trekken. De Heer Nillesen heeft een ♀ juv., hetwelk 4 September 1909 te Venray tegen een telegraafdraad was doodgevlagen. Ik verkreeg een oud exemplaar hetwelk 28 Augustus 1922 door den Heer F. Eussen in het open veld te Schimmert in Zuid-Limburg werd geschoten. Deze vogel was geheel alleen. Ten slotte werden op 8 September 1923 vier stuks waargenomen in de Peel bij Venray, waarvan één exemplaar geschoten. Dit

stuk, een jong voorwerp, mij toegezonden door den Heer van Baar, was jammer genoeg bedorven en niet meer voor praepareering geschikt.

Waar de soort vooral 's nachts trekt, zullen velen ongemerkt hier doorkomen en anderen, misschien verzameld, niet in deskundige handen geraken en daarom niet herkend worden. De kans toch, dat een vogel ongehinderd doortrekt, is beduidend grooter dan dat hij bemachtigd wordt, terwijl in het laatste geval van de tien nog niet één exemplaar in handen van een deskundige komt.

In de Rijnprovincie werd de soort daarente-